

pan en la suavitat del espectacle, calma solemne sols interrompuda pel moviment dels viatgers de la barca, que 's fonen en la harmonía del conjunt.

La humanitat á penas vinguda á la vida sofrí una calamitat misteriosa; fou condemnada á mort y á viure ab lo suhor de sa cara; lo lloch de las delicias de que'n parla 'l Genesis, no s'ha trobat més, ni 'l trobará l' home; pero sembla que'n conserva un recort confus, una idea mitj esborrada; aquesta 's desperta á la presencia dels vestigis y fracments escampats entre la bróssa del planeta, casi amagats al enteniment del home per la catastrofe original; aquets tróssos sublims que recordan la felicitat primitiva, espargits per tota la terra trobaren un traductor fidel en la comarca olotina.

Las raconadas escabrosas de Puig sa Cáu, sos boscos ombrivols y deleytosos, las planurias del estany de Bás, las bardissas y matolls del Malatosquer foren interpretats per en Vayreda en la epoca del 65 al 69, molt avans que 'ls quadros yinguessin á donarli nomenada; y ho foren ab la exuberancia y potencia del geni creador, ab un esclat de riquesa que constituí la manifestació mes esplendida dels seus sentiments íntims, demostrant ja que era poeta y artista de cor y ánima, perquesos dibuixos seduheixen encara mes directament á l'esperit que la vista y aquells boscos y barranchs ferestechs que expressan un mon de cosas que no 's vehuen, un mes enllá poetich que s'endevina en las fondaladas aereas, darrera 'ls cantells de las rocas basálticas á traves dells arbres gegantins traslluheixen lo desconegut, lo lloch de las delicias que s'ovira en l'horisó caliginós, llo somni del poeta, l'ideal del artista.

Tan en lo simple croquis, en la apuntació comensada mes sencilla, en las ratllas generals d'una composició grandiosa, com en lo dibuix mes acabat y detallat, un hi troba sempre la márca de las sevas emocions; qualsevol paratje de la comarca olotina li fornía materia per novas descubertas, que l'enternian, que l'entusiasmavan, fassinantlo ab tota la forsa, seduhit sempre per las notas sublims amagadas darrera la fullaraca que cubreix la superficie de nostra comarca volcanisada.

¿Que hauria sigut en Vayreda visquent allunyat de sa casa payral, no respirant l'ayre del terror, passant la vida en un gran centre, hont las manifestacions artísticas se succeheixen diariament? Una nota perduda en la immensitat, probablement falsa; sa personalitat s'hauria fós entre la turba d'artistas que poblan las grans babilonias, los tons sencers y vigorosos de nostra encontrada, las boscurias ufanosas de la rodalia, las blancas planurias del mes de Setembre, s'haurian convertit en nota grisa, monotona, oficial entre la gent del cervell d'Europa; haurian portat lo sello de moda; lo costat mes característich de nostra regió, lo mes esplendit, restaria encara per coneixers.

¿A que deu sa gloria, sa personalitat artística, lo que mes lo caracteriza, lo mes notable de sos quadros y dibuixos? A la regió que 'l vege naixer, al caliu de sa casa payral, al calor del seu poble y de las montanyas que'l rodeijan. Des d'hont s'ha nascut, un sent ab mes entusiasmame, ab mes vigor; totas las afeccions, las alenadas de la patria y del terror revihuen á cada instant, un s'expresa ab mes facilitat en totas las manifestacions de la vida, s'es mes home, mes valent.

Avuy, diu un gran crítich de París, "l'art de las regions avansa ab mes fermesa per la via nova, que 'l dels grans centres; los artistas regionals trenca ab mes valentia y entusiasmame los motllos de las tradicions rutinarias; son mes revolucionaris en aquet sentit que nosaltres mateixos; ells nos portan son accent local, sa manera, l'espectacle de sas costums patriarcales, l'ayre de sa terra, llurs paratjes estimats, se banyan en llur filosofia, desenrotllan temas benvolguts, y donan próbas d'una enteresa de caracter superior á la nostra, porque dehuen lluytar ab mil obstacles,."

En Vayreda fou lo primer que llensant los motllos del sigle passat y principis del present transpassá la ratlla y feu véure al estrangers las maravellas de nostra regió.

Regirant sas carteras un se queda emocionat y reb á cada moment novas sorpresas; dibuixos innumerables que feu vinticinch anys enrre, dels quals ningú ha parlat encara, son porténts d'execució, de composició, de modernisme, y fan prevéure la serie de quadros que executaria mes tart ab facilitat pasmosa.

No s'ha de preguntar porque pintava ab tanta justa sense copiar casi may del natural; es que coneixia á fonsse la anatomia del paisatge, era l'observador mes notable de tots nostres artistas, y possehia una memoria portentosa del color. Jo 'l vaig véure á Cete estudiant un efecte de lluna, passant en lo port mes d'un hora; á las nou del matí següent tenia casi acabat lo quadro, rebent una ovació dels artistas de la localitat quins pasmats devant la tela no savian anarsen.

Alguns l'han discutit porque no detallava en sos quadros; era per créure que 'ls detalls no hi feyan cap falla; transportava al espectador, fentli sentir los efectos de la armonía en las grans mássas, infundintli emocions alegres ó tristas, segons los temas que desenrotllava, conmoguentlo sempre, omplintlo d'admiració porque possehia 'l poder d'intaginar y arreglar la naturalesa segons lo seu esperit, porque lo que veyan era visible sino per ell, y l'intelgent, enganyat per la transfiguració de las cosas, contemplava 'l model diví, que no era altre que l'anima del artista, així enlluhernat lo publich per las bellesas del color, pel encants del sexo femení del art, passejava la vista per las planurias idealizadas, saborejava las rengleras de presseguers florits, los camps de fajol, sentía la olor de la mel, y oblidava 'ls detalls enutjosos que hauria perjudicat sos quadros, en lloch de millorarlos. Admetía 'ls detalls, sobre tot en sos dibuixos, quan eran necessaris, y 'ls admetía de tal manera, que á voltas podían contarse las hervas y las fullas, pero sempre considerava com á mássas per conmoüre, deixava los escombrarias de la prosa vil, fent destacar las bellesas de cada tema, trobant assumptos per tot arreu, fins á los paratjes hont moltes vegadas sos companys restaveyan.

Jo vaig esser testimoni de casi tot lo período d'estudis y sacrificis que feu ab constancia infatigable, y sols en casi tots los pobles de la rodalia d'Olot, si no en la llarga excursió en que 'l vaig acompanyar a terminar la darrera guerra.

Los avenchs ferestechs de la cascata d'Annibal a Banys d'Arles, las voras del Tech desde 'l pont de Ceret fins á Palaldá, li oferiren temas admirables d'un género nou; la horrible timba de la cascata fereste pintada per ell inspirava verdader terror, sembla